

Sen, ktorý sa mení na skutočnosť

PhDr. Daniela BIROVÁ
Centrum vedeckotechnických informácií SR, Nám. Slobody 19, 812 23 Bratislava
birova@tbb5.cvtisr.sk

INFORUM 2004: 10. konferencia o profesionálnych informačných zdrojoch
Praha, 25. - 27.5. 2004

Príspevok je venovaný novému slovenskému knižničnému portálu InfoLib, ktorý vybuďovalo Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave v spolupráci so Spolkom slovenských knihovníkov a Katedrou knižničnej a informačnej vedy FiF UK v Bratislave s výraznou finančnou podporou NOS-OSF ako vertikálny tematický portál. Príspevok sa zaoberá problematikou riadenia a organizácie práce na portáli, popisu jeho funkcií a významu pre rozvoj slovenského knihovníctva.

Sen, ktorý sa mení na skutočnosť

Informácie pribúdajú závratným tempom a ich efektívne zvládnutie je nevyhnutné pre každú modernú spoločnosť. Dnešnú spoločnosť charakterizuje predovšetkým rozvoj nových informačných a komunikačných technológií. Ak povieme „internet“, znamená to, že sme neoddeliteľnou súčasťou informačnej spoločnosti, že ovládame druhú gramotnosť, že sme pri zdroji informácií...

Knihovníctvo, rovnako ako iné vedné odbory spoločnosti, zaznamenáva pod vplyvom informačných technológií neobyčajne rýchle premeny vo všetkých oblastiach svojej činnosti a prechod do virtuálneho prostredia je prirodzenou súčasťou transformácie tradičných procesov. Internet ako informačné, komunikačné a vzdelávacie médium nachádza dnes čoraz častejšie svoje využitie vo forme **tematicky orientovaných informačných portálov** ako komplexného zdroja informácií z danej problematiky, ktorého najväčšou silou je integrácia zdrojov a dát (inak nazývaných aj vortály – vertikálne portály prierezovo pokrývajúce určitú problematiku - pozri <http://www.webopedia.com/TERM/v/vortal.htm>). Knižničný portál InfoLib je takýmto typom portálu. Je budovaný ako informačný zdroj o knižniciach a pre knižnice.

Vybudovaním portálu InfoLib sme sa napriek momentálne stále neradostnej situácii v internetizácii slovenských knižníc pokúsili o prienik do tohto prostredia s cieľom využiť maximálne jeho možnosti. Realizácia myšlienky vyžadovala spoluprácu na celoslovenskej úrovni, zmenu myslenia, veľa trpezlivosti a odvalu vyskúšať nový, efektívnejší spôsob komunikovania.

V snahe konfrontovať našu predstavu sme pátrali po knižničných portáloch podobnej štruktúry v iných krajinách. Termín portál je mnohovýznamový - označuje bránu, vchod, miesto pre prístup k... Pri vyhľadávaní sme našli v knižničnej a informačnej oblasti množstvo portálov, ktoré v praxi predstavujú integrovaný prístup:

1. k informačným zdrojom – dokumentom a informáciám (portály typu www.caslin.sk, www.jib.cz, www.stm.cz),
2. k aktivitám vybraných typov knižníc (www.publiclibraries.fi - portál verejných knižníc vo Fínsku, <http://www.bl.uk/gabriel/> portál európskych národných knižníc,
3. v rámci webového sídla knižnice, kde je snaha zverejňovať súvisiace linky, dokumenty či informácie (príkladom môže byť <http://knihovnam.nkp.cz/>).

Ambíciou portálu InfoLib je stať sa komplexným prístupovým miestom na internete zahŕňajúcim tak prístup k informačnému bohatstvu jednotlivých knižníc, ako i k ostatným informáciám súvisiacim s rozvojom a propagáciou samotnej knižničnej komunity.

Realizácia projektu

Portál InfoLib bol vybudovaný v priebehu roka 2003 v rámci projektu „Portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax“, ktorý finančne podporila Nadácia otvorenej spoločnosti (www.osf.sk). Cieľom projektu bolo vytvoriť na internete pre knižnice bezpečnú, dôveryhodnú a kooperatívnu informačnú a komunikačnú infraštruktúru, ktorá umožní uchovávanie a sprístupňovanie informačných zdrojov z predmetnej oblasti, ako i vzájomnú výmenu skúseností. Úlohou 11 členného realizačného tímu zloženého zo zástupcov Centra vedecko-technických informácií SR, Spolku slovenských knihovníkov a Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty UK v Bratislave bolo zakúpenie redakčného systému na ukladanie a aktualizáciu údajov na internet, stanovenie obsahovej štruktúry portálu, testovanie funkčnosti modelu navrhnutého dodávateľskou firmou, úvodné naplnenie portálu základnými informáciami, dokumentmi a linkami a uvedenie portálu do rutínnej prevádzky. Projekt bol v decembri 2003 úspešne ukončený, čo znamená, že so vstupom do nového roka 2004 majú slovenskí knihovníci, a nielen oni, na internetovej adrese www.infolib.sk k dispozícii svoj vlastný portál:

Portál InfoLib <http://www.infolib.sk>

Organizačno-prevádzkové zabezpečenie portálu

Portál InfoLib zastrešuje Spolok slovenských knihovníkov. Prevádzkovaný je v Centre vedecko-technických informácií SR v Bratislave na serveri s operačným systémom LINUX so štandardným programovým vybavením (web server Apache, databázový systém MySQL a scriptovací jazyk PHP). Server je nepretržite pripojený na internet (SANET).

Budovanie a prevádzka portálu InfoLib ako celoslovenskej aktivity vyžaduje intenzívnu kooperáciu v rámci knihovníckej obce na Slovensku a kladie vysoké nároky na priebežnú aktualizáciu. Vzhľadom na to je jeho prevádzka zabezpečená na profesionálnej úrovni prostredníctvom **redakčného systému Romboid** firmy Tempest, s.r.o. Je to nástroj, pomocou ktorého portál udržiava v aktuálnom stave skupina pracovníkov bez znalosti HTML. Použitie CMS znižuje nároky na čas i rozsah špeciálnych znalostí pracovníkov, ktorí portál budujú a spravujú. Úloha administrátora redakčného systému a tým celého portálového riešenia sa redukuje na pridelovanie kompetencií garantom tematických skupín na určenú tematickú oblasť portálu (pridelovanie a rušenie prístupových práv), generovanie štatistík a prehľadov a len výnimočne na priame zásahy do obsahovej náplne portálu.

Redakčný systém alebo CMS

CMS (Content Management System), Web Content Management, redakčný systém, publikačný systém, platforma pre publikovanie v IP sieťach, publikačný softvér, Web Portal System, ... sú synonymá pre nástroj na tvorbu a správu portálu.

Web Content Management Systém dovoľuje manažérovi alebo autorovi riadiť tvorbu, modifikáciu, archiváciu a odstránenie obsahu z webových stránok použitím grafického používateľského rozhrania, ktorý nepožaduje expertné znalosti webového špecialistu – pozri <http://weboffice.uwa.edu.au/help/mysource/welcome/glossary>.

Výber komerčných redakčných systémov momentálne prístupných na slovenskom a českom trhu:

Buxus (ui42) - <http://www.buxus.sk>

ROMBOID (Computel) - <http://www.computel.sk>

Genesis2 (Mobil Media) - <http://www.genesis2.cz>

Media-Factory (Computer Press) - <http://www.media-factory.cz>

Wpublisher (Wpublisher) - <http://www.wpublisher.cz>

WebExpress (CSR Network) - <http://www.webexpress.cz>

WebEdit 2.0 (PB Com) - <http://www.webedit.cz>

OpenCMS (OpenSource CRS Network) - <http://openCMS.crs-net.cz>

MediaEngine (Netdirect) - <http://www.netdirect.cz>

Epus (Comin.cz) - <http://www.epus.cz>

Nasledujúce linky zavedú na voľne dostupný softvér, ktorý však pri použití vyžaduje hlbšie znalosti z oblasti tvorby a navrhovania webových stránok:

PHP-Nuke 6.5 - <http://phpnuke.org>

MySource 2.4.0 Released - <http://mysource.squiz.net/download>

PhpRS (Areal.cz) - <http://www.phpRS.cz> (<http://www.supersvet.cz/phprs/>)

Spolupráca ako základný predpoklad existencie portálu InfoLib

Obsahovú štruktúru portálu InfoLib tvoria **tematické skupiny** navrhnuté tak, aby pokrývali celú oblasť knižničnej teórie a praxe. Je to otvorený a flexibilný systém umožňujúci zmeny v závislosti od potrieb a požiadaviek knižničnej praxe. Samotná tematická skupina sa skladá z viacerých podskupín a predstavuje plnotextový zdroj informácií, hypertextových liniek a odkazov na iné súvisiace webové stránky na internete. Za ich zverejnenie a aktualizáciu zodpovedá **odborný garant tematickej skupiny**. Garantmi sú odborníci z knižníc a informačných stredísk, ktorí zvolenú tematickú oblasť sledujú priebežne v rámci svojej pracovnej náplne alebo je predmetom ich dlhodobého záujmu. Tento fakt považujeme za záruku profesionálneho prístupu z hľadiska dopĺňovania, aktualizácie i spôsobu zberu dát. Tematická skupina by sa v priebehu niekoľkých rokov mohla stať postupne významným zdrojom informácií aj z hľadiska historického, nakoľko by mapovala súčasný stav i vývojové trendy danej oblasti.

Odborní garanti v súčasnosti tvoria redakčnú radu portálu, ktorej cieľom je dbať na udržanie kvality budovaného portálu a riešiť priebežné prevádzkové a organizačné problémy. **Garanti sú dobrovoľní spolupracovníci.**

Spolupráca s kolegami z jednotlivých knižníc a informačných stredísk na Slovensku je teda existenčnou otázkou rozvoja portálu InfoLib. Preto sme hneď od začiatku vynaložili maximálne úsilie na prezentáciu cieľov projektu rôznymi formami: propagáciou v časopise *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, pravidelným informovaním v rámci knižničných e-konferencií, ako i formou prezentácií

v Bratislave, Banskej Bystrici, Martine a Košiciach. Hlavným cieľom týchto aktivít bolo získať aktívnych spolupracovníkov z radov kolegov pre proces úvodného naplnenia portálu základnými informáciami a jeho ďalšiu aktualizáciu.

Tímová práca a ešte k tomu na dobrovoľnej báze je komplikovaná záležitosť. Jej prednosti i úskalia konkrétne v knihovníckej komunite vynikajúco charakterizoval Vít Richter v časopise ITlib. *Informačné technológie a knižnice* v príspevku s veľmi priliehavým a výstižným názvom „Spolupráca – najobtiažnejšia knihovnícka disciplína“ (1). Okrem iného sa v článku hovorí o „tímovom duchu“ ako jednej zo schopností, ktoré by mal každý pracovník knižnice ovládať. Táto schopnosť je definovaná nasledovne: “Svedomite vykonávať svoj podiel na spoločnej práci v spolupráci s ďalšími členmi skupiny alebo zložky. Odovzdávať si alebo deliť sa o informácie, nástroje a know how pri práci na spoločných cieľoch bez toho, aby jednotliví pracovníci uprednostňovali vlastné záujmy a ponechávali si informácie alebo dokumenty výlučne pre seba.”

Spolupráca teda vychádza z predpokladu, že spoločné úsilie bude pre všetkých zúčastnených istým prínosom. V našom prípade prínosom nielen pre aktívnych účastníkov spolupráce, ale v prospech celej knihovníckej komunity, preto je veľmi dôležité z pohľadu riadenia a organizovania portálu priebežne a neúnavne vytvárať priestor pre spoluprácu, pre rozširovanie okruhu spolupracovníkov, vyhľadávať nové možnosti spolupráce, podporovať spoločný záujem a ciele. Je potrebné vytvoriť kompaktný celok a snažiť sa maximálne využiť schopnosti jednotlivých jeho členov realizáciou motto – *každý robí to, čo vie najlepšie*. Portál tým v konečnom dôsledku pôsobí ako nástroj rozvoja a skvalitnenia samotnej knihovníckej komunity (individuálne i kolektívne). Prispieva k tomu aj transparentnosť budovania portálu, ktorú podporuje zverejnenie mena garanta tematickej skupiny, čo umocňuje jeho osobnú zodpovednosť za organizáciu skupiny a zverejňované informácie. Kvalitné vedenie jednej tematickej skupiny je príkladom pre ostatné a tak automaticky ovplyvňuje aj ich úroveň.

V úvodnej fáze projektu úlohou garantov tematických skupín bolo stanoviť základnú štruktúru tematickej skupiny, navrhnuť jednotlivé podskupiny a vyhľadať dokumenty, linky a súvisiace informácie. Toto je už realitou a momentálne s potešením sledujeme stále sa zvyšujúci záujem o prispievanie na InfoLib.

InfoLib nie je konkurencia

Na záver, podľa môjho názoru, dôležitý postreh z doterajšej praxe: portál InfoLib bol spočiatku (a nie som si istá, že sme túto fázu už prekonalí) prijímaný s rozpakmi a zdá sa, že dôvodom bola skutočnosť, že bol chápaný ako konkurencia jednotlivým webovým sídlam knižníc. Niektoré knižnice majú skutočne kvalitne vybudované svoje internetové stránky. Je tam množstvo zaujímavých a dôležitých informácií a liniek, ktoré sú výsledkom často niekoľkoročnej práce v knižnici. V tejto súvislosti bolo treba často vysvetľovať, že portál v konečnom dôsledku má umocniť tieto individuálne internetové prezentácie jednotlivých knižníc a nie ich nahradiť. Knižnice chápali budovanie portálu ako novú aktivitu, znamenajúcu znovu spracovávať už existujúce informácie, ale tentokrát na portál. Zmyslom budovania portálu však samozrejme bolo a je už existujúce informácie z individuálnych

internetových stránok knižníc prelinkovať na portál, čo návštevníkov portálu opätovne zavedie späť na ich webové sídla. Takže táto spätná väzba je vlastne skvelou propagáciou. Tento rozmer nám zatiaľ chýba. Rovnako ako aktívnejšie myslenie v súvislostiach. Nielen všetko so všetkým súvisí, ale aj všetci so všetkými súvisíme... Keď toto pochopíme – uspejeme – v každom smere.

Slovenskí knihovníci majú v rukách jedinečný informačný nástroj a je len na nich, ako ho využijú vo svoj prospech. Dokážu to, ak si uvedomia, že **portál InfoLib: informuje** o:

- najdôležitejších udalostiach v rámci knižníckej komunity (novinky),
- knižničnom systéme SR a základných dokumentoch súvisiacich s činnosťou a rozvojom knižníc,
- jednotlivých knižniciach (adresár) a ich aktivitách (podujatia),
- aktuálnom stave a trendoch v jednotlivých oblastiach odbornej činnosti - katalogizácia, bibliografia, historické knižné fondy...

vzdeláva:

- kolektívna forma budovania portálu zvyšuje informačnú gramotnosť pracovníkov knižníc a informačných stredísk, núti ich sledovať najnovšie trendy v danej oblasti, čo sa v konečnom dôsledku pozitívne prejaví na zvyšovaní sebadôvery celej knižníckej obce.
- modul e-vzdelávanie vytvára priestor pre vzdelávanie používateľov i pracovníkov knižníc.

komunikuje:

- rýchlo a nonstop,
- modul „diskusné fórum“ umožňuje online diskutovať na rôzne témy,
- modul „dotazníky“ umožňuje realizovať online prieskumy vo vlastnej knižnici, regione a pod.,
- modul „ponuka práce“ umožňuje získať a ponúknuť prácu v knižnici...

propaguje:

- InfoLib je brána, cez ktorú vstupujeme do sveta informácií, ale cez ktorú musíme aj vyjsť...

Samotná existencia portálu je ako lakmusový papierik, indikátor, ktorý jasne ukazuje, v akom stave je komunita, ktorá ho vytvára. Ak neskĺzne do nudnej, statickej roviny, do fungovania na báze „akože...“, ale stane sa miestom výmeny informácií, ak bude dýchať životom a posúvať nás vpred, tak sme na dobrej ceste.

Zostáva len veriť, že spoločná aktualizácia portálu InfoLib bude príjemnou realitou.

Lebo ako hovorí jeden z Murphyho zákonov: „Tímová práca je základ. Vždy môžete z neúspechu obviňovať niekoho iného.“

Použitá literatúra:

- (1) RICHTER, V.: Spolupráca: najobťažnejšia knižnícka disciplína. ITlib. *Informačné technológie a knižnice*, roč. 6, 2002, č. 3, s. 6 - 10.
<http://www.cvtisr.sk/itlib/itlib023/richter.htm>